

DAUGAVAS DARDEDE

№ 1(213) 1987. g. 6. I

Lappuses
literārais konsultants
IMANTS AUZIŅŠ

GAIŠĀ DVĒSELES DZEJAS IZPAUSME

Ausmas Pormales dzejoļu izlase «Zvaigžņukrusts» ir ceļā pie lasītāja.

Izlāsē apkopoti dzejoļi no četrām dzīveslaikā iznākušām grāmatām un ar virsrakstu «Izjūta» lasāmi dzejoļi no mūža nogalē aizsāktā manuskripta.

Izlase vēlreiz apliecina, ka Ausma Pormale savu dzejasdarbu veica ar vislielāko bijību pret rakstīto vārdu un atbildību par lasītāju.

Dzejniece raksta kaismīgu dzejoļu pret mūsu gadsimta brūno mēri — fašismu, aizrautīgi vērsas pret trūkumiem dzīvē, raksta par novērojumiem dabā, par ceļojumos pārdzīvoto, par sastaptajiem cilvēkiem un necilvēkiem.

Ausmas Pormales stiprā puse bija viņas atklātība un tiešums, griba izprast dzīvi un palīdzēt tai — ar skaidru prozas teikumu, ar lirisku vai humoristisku dzejoļi. Daudzkārt tas izdevies — un tad pasaules redzējums kļuvis par dzeju, kura atnākusi līdz šai dienai — un dzīvos ilgāk par tiem, kam tā veltīta.

Izlase ļauj secināt, ka dzejniece savā dzejoļmākā augusi ar katru grāmatu, ka saturs un forma arvien dziļāki un grodāki, izjustāki un meistarīgāki. Protams, dzejoļu kompozīcijā var vēlēties arvien jaunus un jaunus papēmienu, kā trāpīgāk izteikt domu un tiešos novērojumus.

Uzskatu, ka Ausmas Pormales izlase tikai ievada gaidāmo dzejnieces piecdesmito dzimšanas dienu 1989. gadā, nevis noapaļo ieskatu viņas daiļradē. Ierobežotā apjoma dēļ izlasē nav ievietoti vairāki raksturīgi dzejoļi.

«Zvaigžņukrusts» būs dāsna velte tiem dzejasdraugiem, kas mīl tiešu uzrunu, neviltotu skaidrību un skaistumā saskata vienu no dzīves augšupejošām līnijām.

Ilga Rismane,
izlases «Zvaigžņukrusts»
sastādītāja
Autores foto

Ojāram

O, jērs, es Tavās mandeļveida acīs skatos
Un vēl tāpat kā agrā jaunībā,
Kad sudrabstīgu nebija mums matos,
Es kādai tīrai liesmai acīs skatos.

Tavs Es arvien tik svaigs kā rīta svīdums,
Kaut sāpju griezīgums to dzēlis nerimā.
Tavs Es mums ir par zeltu vērtīgāks,
Tam piemīt saules siltais spīdums.

Ko teikt par Tavām mandeļveida acīm?
Cik tās ir smējušās? Cik raudājušās?
Tu — dzejas nevainīgums! Cilvēkveidīgais Fēnikss!
O, jērs — ļauj tā par Tevi sacīt.

Vārdu spēle: jērs — latgaliešu izrunā kā «jārs».

Satikšanās

Ko, Daugava, tu savai meitai teiksi,
Kas atnākusi tevi agri sveikt?
Visapkārt kluss. Dus liepās rāsas vāli.
Slīd skatam pretī zilgimes plašums tāls.

Un notric gais, birst zemē kuplā rasa.
Ir redzeslokam vērošana asa.

Pār galvu liepas ziedu spārnus cilā,
Plaukst blakām ceriņkrūma kupols zils.

Teic Daugava pēc maigas klusēšanas:
— Labritiņ, meit! Vai tev jau klaiņāts gana?

Tad mājas pamostas, kas zaļā krastā sēd.
Un darba vīrs tad rīta maizi ēd.

Ausmas Pormales dzejas krājumi.
I. Rismanes foto

Rozes rakstnieka K. Štrāla dzimtenē

Rakstnieks dāvā glītus ziedu kausus:
— Dzimtās zemes dārzi jauki plaukst...
Solī viņam iemājojis gausums,
Tomēr sirds kā baltu rožu lauks.

Auklē Daugava vēl postnieka spulgu,
Senās atbalsis vēl meži reizēm grimst.

Bebrulejas straute maigā gulga
Katru gadu līdz ar puķēm dzimst.

Rozēm gan visur ir vienāds skurbums;
Vienlīdz sāstošs ziedu greznums būs,
Bet no Bebrulejas, kad vien iesim turpu,
Mūsu prāti domu rozēs gūs!

Gaišzilā roze no izstādes

Gaiši zilā, sidrabainā,
Cik tu salta, cik tu sēral
Debess daile zemes ainā.
Kad pland garām sērtā kvēle
Rožu roze — sarkanmēle,
Tad tu trīsas projām gaiņā,
Tad tu sastingsti vēl vairāk,
Sidrabainā, gaiši zilā.
Tvanīgajā rožu silā
Tu tā izturīgā priede,
Lepnā, staltā, nelaimīgā,
Tomēr paliec savā stīgā —
Noslēpumā, noslēpumā.
Ar dieviņu, sidrabrozēl
Kam tu kritīsi kā loze,
Visu sapņu pūderdoze?

Vai var

Vai var ar ziediem atnest skumjas? —
Es atnesu un tagad skumjās sēdu
Kā pusnakti.

Kāpēc jūs tādas esat, mīļās skumjas?
Ar acīm medus saldus ziedus ēdu,
Bet lūpas stingst.

Nu, redziet, lielās ziedētājas skumjas.
Ar pušķi iecirst sirdī asu rētu
Var tikai vientulības šķēps.

Mūža vārds — Simtkājis

Mūdzis pagalam. Viņa vārds vēl dzīvs.
Kā ēna no rītiem pie lūpām plok,
Lai skūpstītu izmisumu.
Mūdzis pagalam. Viņa vārds vēl dzīvs.
Bijušais pārpratoms kāri jo kāri asini lok
No eņģeļa vēnas smalcinās.

Mūdzis pagalam. Viņa vārds vēl dzīvs.
Kā noziegums bedri cilvēkam rok,
Kas būtībā nevainīgs.
Tik briesmīgi elpo manas kļūmes un viss,
Lai ātrāk nost mūžīgais pārmetums smok,
Ko neizteikt dzejoli!

Nenāc tuvumā, cilvēki! Zaļā smaragdā tīta
Zaļa ozola zaros krīt vētra kā lidojošs velns.
Kas par to, ka ozols vairs nevarēs šalkot no rīta,
Bet bezlapu nakti kā tuksnesī stāvēs melns.

Tāpēc aizcērtu durvis un aizklāju aizvērtos logus,
Nenāc tuvumā! Tuvumā nenāc, ja gribi būt vesels
un dzīvs.

Manos nervos ir stress. Augums pārpilns moku.
Mēles galā stāv. kodiens. Un skatiens — spivs.

Tas — par vienmuļām dienām, kurās ļāvi mierīgi
nonikt.
Un par vientuļām naktīm. Tās kā akmeņi smagas bij.
Nu, tad paliec tu arī kā spokains sikspārnis šonakt,
Un lai ilgas ap tevi kā naktsmeitas bariem slīj!

Nenāc tuvumā, cilvēki! Zaļā smaragdā tīta
Zaļa ozola zaros krīt vētra kā lidojošs velns.
Kas par to, ka ozols vairs nevarēs šalkot no rīta,
Bet bezlapu nakti kā tuksnesī stāvēs melns!

... un tas lai tad arī būtu viss,
ko tu vari, ko nevari:
piecelties rītā agri,
aizsteigties pie avota
un dzert,
bet vakarā ķerties pie naža
un iegriezt dienas stabulē robiņu.
ESI SVEICINĀTA, IZROTĀTA
SKAŅAI!

Kārlim Grigulim,

Nopelniem bagātajam
kultūras darbiniekam

Mūsu mīlais dabas draugs
staro tā kā puķu lauks,
kad to krāso saules lēkts
varavīksnes košumā...
Cik gan laba tāda sirds,
kurā zelta lāse mirdz
tā kā medus pilnā šūnā!

Trijotne

Māksliniekam
Jānim Liepiņam

Segtin sedza piena sagšu
Zeme vienā gabalā.
Degtin dedza dārgu saktu
Saulē katrā stariņā.
Velga nāca ligodama
Pār ezeru ganībās,
Saulstars gaisā dancodams
Ar ļaudīm skūpstus mij.
Zeme daiļa, debess daiļa.
Kur vairs vairāk daiļināt?
Vēl pa vidu Miglas māte.
Rītiņā i vakarā.

Iznākums

Piena balta kāpostgalva
kā meitiņas rožuvaigs;
nolobīju kāpostgalvu,
nomutēju ligaviņu.

Saldens bija kāpostīnš,
vēl saldākas lūpas bij.
Vai apēdu kāpostgalvu,
vai sieviņas mīlestību?

Pakāpes

Nesadegt. Nesadegt. Nesadegt.
Atnāc pie manis, atnāc,
Kamēr vēl pēdējā lapa turas
Pie rudens koka.
Nesadegt. Nesadegt. Nesadegt.
Nenāc pie manis, nenāc,
Lai jau dziestošais ugunsgrēks
kuras,
Lai jau vēl moka.
Nesadegt. Nesadegt. Nesadegt.

Nokrita pēdējā lapa lēnīgi.
Nesadegt. Nesadegt.
Pajuka vārigās pelnu plēnes:
Nesadegt!
Varbūt vēl atskries vējiņš un
iedvesīs
Sīkā dzirkstībē liesmu,
Un tad zem pelēkā pelnu plājuma
Modīsies karstogļu dziesma...
Smags ir tāds gājums
Pēc mūžīgā: nesadegt.
1973. gada 14. oktobrī

Pārmetums

Kas ar tevi, sievišķā vasara?
Tu vairs neesi nemaz kā, asara,
Kuru laimē zils jumols raud,
Neaizmirstulītes bārstot
Pa pļāvām, pa dārzēm,
Pa sirdīm.
Svina vasara, smagais meitieti,
Ko tu dzer, ko tu slampāties tā,
Ka no tevis mēs, nabaga ļautiņi,
Negūstam it nekā,

Tik vien kā ar vēju kautiņi,
Tik vien kā ar miglu, ar lietu,
Ar uzpūtiņu un miētu.
Cik tad ilgi, nāks rudens un
ziemal
Vai tu saproti, spītņiece nelabā,
Ka mums vajag, lai maiga tu
būtu,
Ai, lai dvēsele saltumu nelamā,
Ai, lai nelamā nevasarū!
Dod mums kūliti zeltītu starul!

Vārdu velte

Aizdod man savu jaunību —
Negribu tevi ienīst.
Atdod man savu jaunību —

Es gribu tevi mīlēt.
Būsi —
Viens — mūžīgs — un vienīgs —
Ar modrīgām acu zilēm —
Dzintargrauds, dziļuma cienīgs,
Jūras viltības vilēts...

Dziesmiņa vientuļam tēvam

Lai rokas iztura to lielo darbu:
Tik darbu, darbu!
Lai sirds tev iztura to skaudro
sāpi:

Jel sāpi, sāpel!
Tev galvenais ir — tavi dēli,
Jā, dēli, dēli:
Par krietniem vīriem viņiem augt
Un stipriem plaukt!

Uz kausējamās karotes

Vien to es nebiju zinājusī,
kas ir sakarsēta alva,
kad to pieliek pie dibenai
Pēr Gint,
riebīgais trollis,
tu aizbēdzis esi
un atstājis mani vienu
uz šīs sātana pannas!
Tu aizskrējies esi pie tās otrās,
pie labās,
pie Solveigas numur viens.
Oh! Bitītes čaklās,
es te vāros kā ola.
Meitiņas daiļās,
man arī ir skaista miesa,
bet tagad tā pārklājas sviedriem
un gruzd...
Uf!
Pogu Lējē,
dimanta sirds,
jaunekli ļautrais,
varbūt —
pietiks?
Zelta gabaliņ,
rimsties!
Tik un tā no manis neiznāks laba
Poga,

tāpat kā klaidonis Pērs Gints
nepaliek Solveigas būdā...
Rau, kur viņš aizlaižas,
uzmetis kupri.
Ķer viņu, Lējē,
un atved pie manis!
Nē?

Jā-ā-ā!
Uz pannas esi,
tad cepies!
Nu, tad lai iet ar —
uz atjaunošanos!

Lappusi sagatavoja mūsu laikraksta ārštata korespondente dzejniece **ILGA RISMANE**.

— Kas tevi visvairāk satrauc mūsu literārajā dzīvē?
— Mūsu vienaldzība. Džeordže Meņuks man reiz ar skumjām atzinās, ka vari desmit gadus nebūt Kišinevā — neviens tavu prombūtni nepamanīs.
(No Serafima Saka sarunas ar Grigori Vīeru)